1.4 Uso da IA conforme á normativa

> **Aviso:** Investigamos este capítulo con coidado, pero o dereito da IA é un ámbito que cambia rapidamente. As normas poden ter cambiado desde a publicación, polo que debe comprobar sempre a situación xurídica vixente e adaptala á lexislación nacional cando sexa necesario. Este capítulo non constitúe asesoramento xurídico.

Mensaxe clave

- ***Non hai ningún baleiro legal.*** A normativa de protección de datos aplicouse sempre.
- ***O calendario cambiou.*** As obrigas para a IA de alto risco no ámbito educativo comezan o **2 de decembro de 2027**, non en agosto de 2026. Revise os documentos informativos do seu centro (véxase tamén o 1.6).
- ***Vinculante xa desde febreiro de 2025.*** Prohíbense os sistemas que len as emocións do alumnado a partir da cara ou da voz, e os centros que usan IA deben adoptar medidas para desenvolver a alfabetización en IA do seu persoal. Desde agosto de 2026, os chatbots deben indicar que son IA e as ultrafalsificacións (deepfakes) deben etiquetarse.
- ***A capa máis esixente é a protección de datos.*** Non introduza datos persoais do alumnado sen un contrato que exclúa o adestramento cos seus datos de entrada; o consentimento normalmente non serve; borrar os nomes non é anonimizar.
- ***En materia de dereitos de autor, o problema é subir o material.*** A excepción docente non abrangue introducir obras protexidas nunha IA.
- ***Os detectores non serven como proba.*** Os tribunais aceptaron conclusións baseadas en feitos concretos. As normas deben estar claras de antemán, e pedir que se declare o uso funciona mellor ca prohibir.
- ***As cualificacións seguen sendo humanas.*** Resulta obvio, pero é importante salientalo: validar sen máis a suxestión dunha IA non é unha decisión humana.
- ***A responsabilidade recae na contratación, non en vostede****, e* ***o cumprimento normativo facilita.*** Os centros con normas claras son aqueles nos que o profesorado declara aforrar máis tempo.

> “ Se só lembra unha frase desta páxina: **o cumprimento normativo é unha casa, non un muro.**

Que podo facer?

Teña presentes estes catro pasos antes de escribir, pegar ou subir calquera cousa. Utilice a seguinte visión xeral como guía orientativa. Os requisitos do seu país poden diferir dos que se indican aquí. **Por iso, comprobe sempre a normativa específica do seu país e do seu centro.**

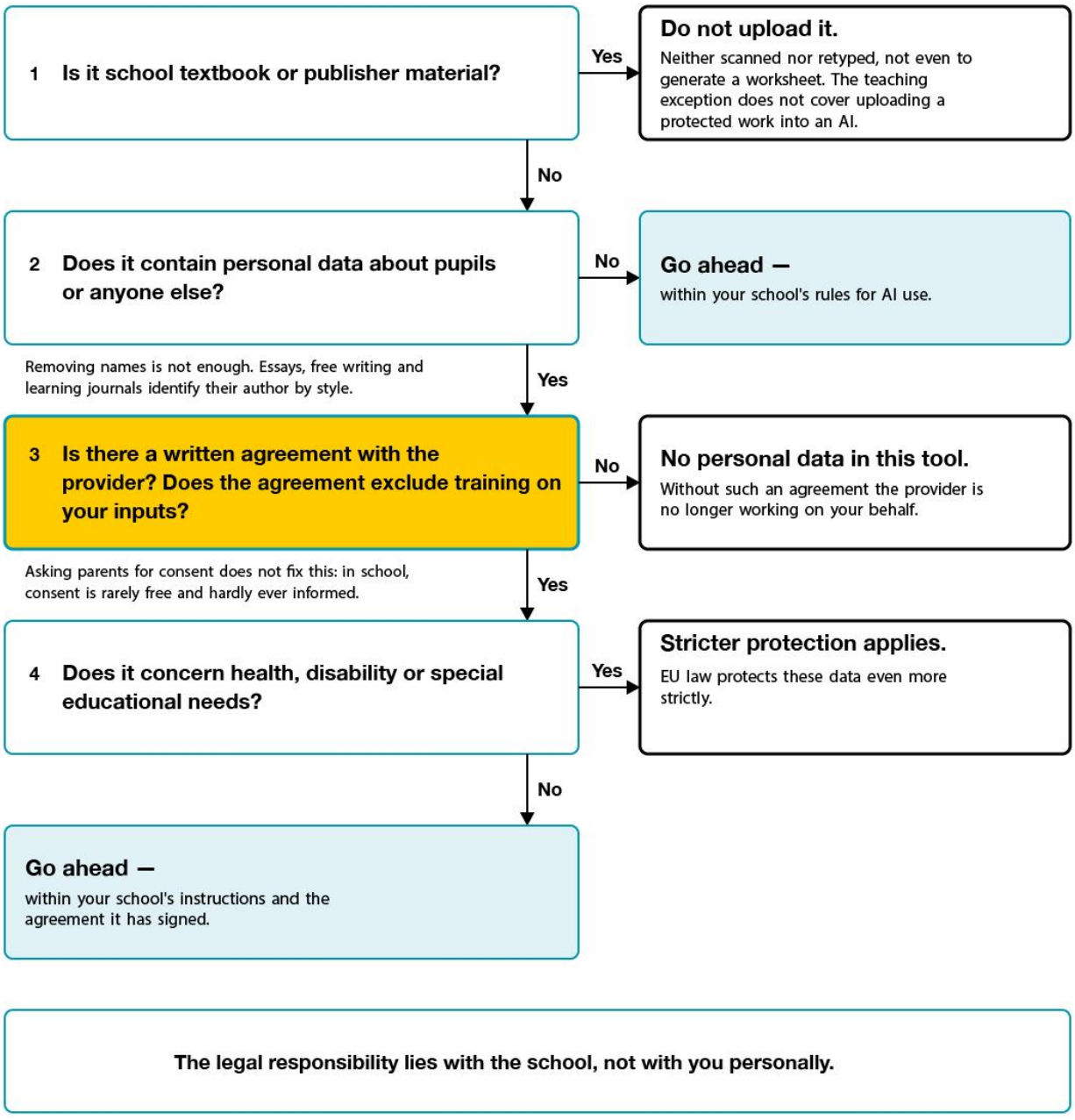

Fig. 1: “...” (imaxe xerada con IA, ...)

Voices from the field

“Nin sequera sabemos con certeza que nos está permitido, e menos aínda no que respecta á protección de datos.”

O diario de lectura, terceira ollada

O noso alumno de 9.º curso, o seu diario de lectura, a sospeita do seu docente. No capítulo 1.2 era unha cuestión de aprendizaxe; no capítulo 1.3, de criterio profesional. Aquí é un expediente xudicial.

En decembro de 2025, o Tribunal Administrativo de Hamburgo (Alemaña) resolveu unha solicitude de medidas urxentes neste caso. O docente de inglés observara que o diario de lectura estaba escrito cun nivel de ortografía, gramática e vocabulario moito máis alto ca o exame que o rapaz fixera na clase sobre o mesmo libro. Máis tarde, el recoñeceu que usara ChatGPT, e o centro cualificou o diario como un intento de engano. O seu pai solicitou ao tribunal medidas urxentes; o tribunal denegounas. O seu razoamento vai máis alá deste caso: o alumnado debe partir de que ten que realizar os seus traballos de forma totalmente autónoma, salvo que se permitise expresamente algunha axuda; polo tanto, o uso non declarado da IA constitúe engano mesmo sen unha norma escrita que prohiba a IA. (Neste caso, o docente si lle dixera á clase que ChatGPT non estaba permitido.) Unha reserva que convén ter presente desde o principio: trátase dun único tribunal, nun procedemento urxente, e a resolución non é firme.

Este é un bo momento para abordar o equívoco máis común neste ámbito. **Non hai ningún baleiro legal.** Nunca o houbo.

A casa ten tres andares

A maioría do profesorado imaxina o dereito da IA como un único muro en construción nalgún lugar de Bruxelas. Porén, resulta máis útil imaxinar unha casa na que xa vive. **Os alicerces son a protección de datos.** Soportan a carga. Puxéronse hai anos. Rexen o seu martes pola mañá. **O andar superior é o Regulamento de IA da UE (AI Act),** a lei europea de intelixencia artificial, que clasifica os sistemas segundo o seu potencial de causar danos e impón obrigas máis estritas canto maior é o risco. Está parcialmente habitado e aínda en obras, e a data de remate acaba de aprazarse. **As portas e as fiestras son os dereitos de autor e a normativa de exames**: pequenas e específicas, e tocámolas a diario sen darnos conta.

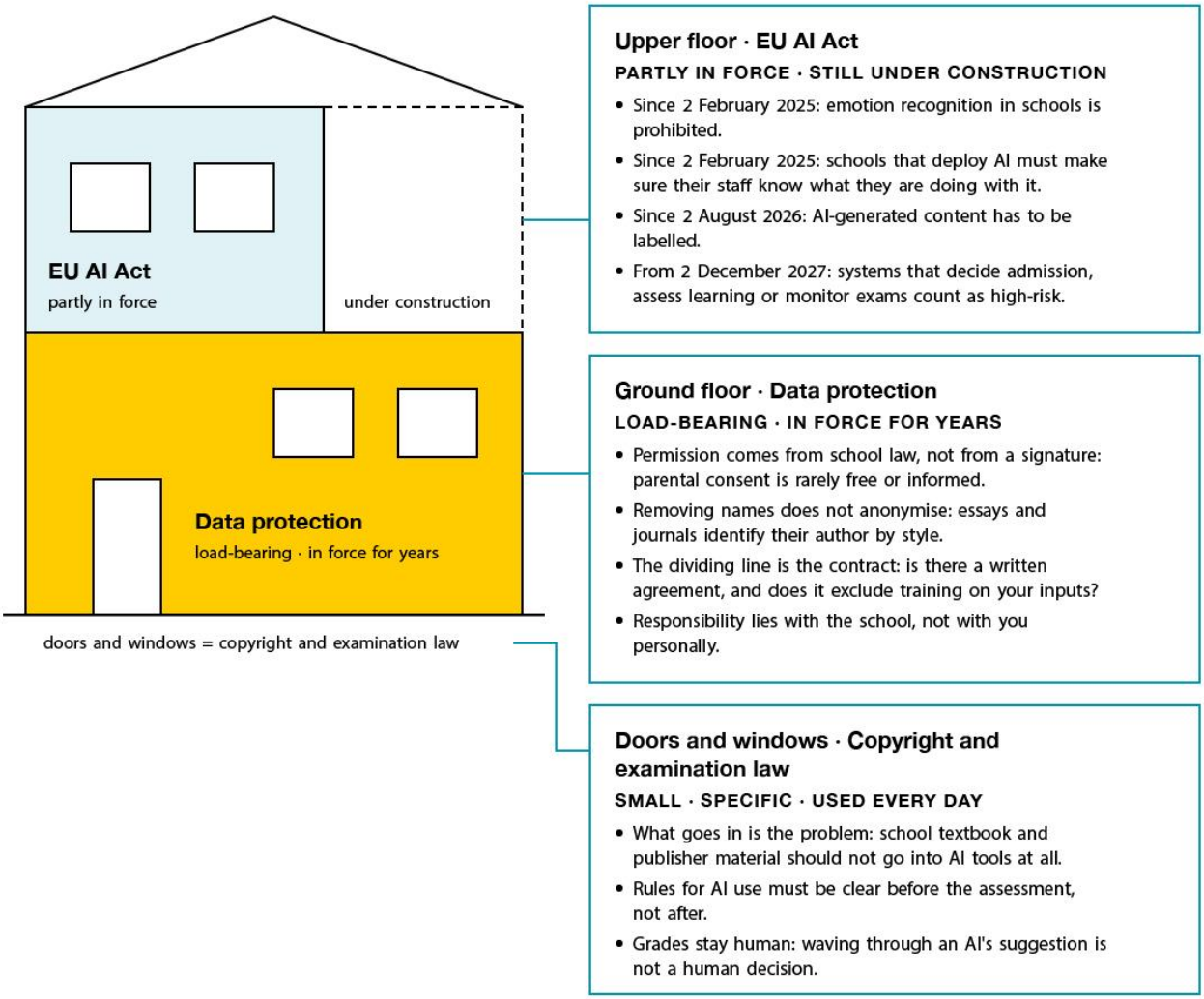

Fig. 2: “O cumprimento normativo é unha casa” (imaxe xerada con IA, ...)

Planta baixa: a protección de datos, máis clara do que moitos pensan

Tratar os datos persoais de alguén require sempre unha habilitación legal. Como organismo público, a habilitación dun centro educativo procede esencialmente das funcións que lle atribúe a normativa educativa. Ser docente non leva consigo unha licenza xeral.

De aquí derívanse tres consecuencias, que constitúen o núcleo práctico deste capítulo.

O consentimento non é a solución. Unha solución obvia sería simplemente preguntarlles ás familias. Porén, este enfoque ten dous inconvenientes. En primeiro lugar, o consentimento debe ser libre. Nun contexto escolar no que as cualificacións están en xogo, a petición dun docente non permite unha elección libre. En segundo lugar, o consentimento debe ser informado, o que resulta difícil cando ninguén sabe onde acabarán os datos. **A habilitación debe proceder da normativa educativa**, non dunha sinatura, xa que isto despraza a responsabilidade cara arriba, lonxe de

vostede.

Eliminar os nomes non anonimiza os datos. En 2024, as autoridades alemás de protección de datos declararon conxuntamente que, se alguén aínda pode ser identificado polo contexto, os datos seguen sendo persoais. Isto é especialmente problemático nos centros educativos, porque os tipos de texto cos que o profesorado máis desexa axuda (redaccións, escritura libre e diarios de aprendizaxe) identifican o seu autor polo estilo.

A liña divisoria é o contrato: un provedor pode tratar os seus datos se o fai estritamente segundo as súas instrucións e existe un acordo escrito nese sentido (encargo do tratamento). Porén, no momento en que usa o que vostede escribe para os seus propios fins, o acordo desmorónase, porque xa non traballa por conta súa. Así, a proba práctica é esta: **existe ese acordo e exclúe o adestramento cos seus datos de entrada?** Se non é así, non se deben introducir datos persoais.

Dúas notas que convén ter en conta: os datos relativos á saúde e á discapacidade están suxeitos a unha protección aínda máis estrita no dereito da UE e non deben introducirse nunha ferramenta de IA. E, cando o profesorado usa dispositivos privados, polo menos dous estados federados alemáns (Renania do Norte-Westfalia e Baviera) deixan claro que **a responsabilidade en materia de protección de datos recae no centro e na súa dirección**, que debe autorizar ese uso.

Andar superior: o que o Regulamento de IA esixe e o que aínda non

Esta é a corrección que deixa desfasada a maioría das orientacións existentes. En xullo de 2026, mediante un regulamento modificativo coñecido como Omnibus Dixital, a UE aprazou o bloque máis esixente de obrigas do Regulamento de IA para a educación (as que afectan aos sistemas clasificados como de **alto risco**, é dicir, os sistemas empregados para decidir admisións, avaliar o que aprendeu o alumnado ou supervisalo durante os exames) **de agosto de 2026 ao 2 de decembro de 2027**. Moitísimos documentos informativos redactados en 2025 e a comezos de 2026 aínda recollen a data antiga. Se algún documento do seu centro o fai, necesita unha nota aclaratoria.

A corrección máis útil vai no sentido contrario: **o que xa se aplica subestímase, e o que se debate sen fin aínda non se aplica.**

Hai dúas cousas que son vinculantes desde o **2 de febreiro de 2025**.

- **O recoñecemento de emocións nos centros educativos está prohibido.** Os sistemas que din ler os sentimentos do alumnado a partir da cara, da voz ou do corpo (análise do estado de ánimo, puntuacións de “implicación” mediante unha cámara web) figuran na curta lista de prácticas simplemente prohibidas polo Regulamento, con excepcións moi limitadas por motivos médicos ou de seguridade. As ferramentas que só detectan o cansazo ou se alguén está a mirar para a pantalla son unha zona gris; esa é unha cuestión para a contratación, non para a aula.

- **Os centros que implantan IA deben adoptar medidas para desenvolver a alfabetización en IA do seu persoal.** Desde xullo de 2026, a lei establece que non hai que garantir un nivel determinado, pero non facer nada non é unha opción. Non existe unha sanción a escala da UE por esta obriga, polo que adoita pasarse por alto; as autoridades nacionais poden facela cumprir desde agosto de 2026.
- **Desde o 2 de decembro de 2026, prohíbese a IA que crea ultrafalsificacións sexualizadas de persoas identificables.**

Lea esa segunda obriga xunto co capítulo 1.2 e algo encaixa. A fenda entre saber sobre a IA e ser capaz de ensinar con ela xa non é só un problema profesional. **Desde febreiro de 2025, os centros están legalmente obrigados a traballar nela.**

Desde o **2 de agosto de 2026**, os chatbots deben informar os usuarios de que son IA, e os provedores deben marcar o contido xerado por IA de forma lexible por máquina; os propios centros deben etiquetar as ultrafalsificacións e os textos escritos por IA que publiquen para informar o público. Unha ficha de traballo revisada por un docente non necesita etiqueta. Desde o **2 de decembro de 2027** aplícanse as obrigas para os sistemas de alto risco: os sistemas empregados para decidir quen é admitido, para avaliar o que aprendeu o alumnado ou para supervisalo durante os exames. Quen *use* un sistema deste tipo asume entón obrigas propias, como encomendar a supervisión a persoas coa *"competencia, formación e autoridade necesarias"*, nas palabras do Regulamento.

Portas e fiestras: dereitos de autor e exames

Aínda que pareza contraintuitivo, **o que sae é a parte doada.** Un texto ou unha imaxe que unha IA xera por si soa non ten autor humano no sentido que esixen os dereitos de autor, polo que adoita estar libre de dereitos; cando unha persoa lle dá forma mediante as súas propias decisións creativas, o resultado pode estar protexido. Con todo, non está garantido que estea limpo: nunha sentenza moi comentada, un tribunal de Múnic determinou que un chatbot memorizara letras de cancións e as reproducía case palabra por palabra. O tribunal atribuíu a responsabilidade ao **provedor**, non á persoa que escribiu a petición. A sentenza non é firme.

A excepción que permite ao profesorado copiar material para as súas clases abrangue exactamente iso: copiar unha parte limitada dunha obra para esa clase. **Subir unha obra protexida a un sistema comercial de IA é un acto diferente, e a excepción non o contempla.** O material elaborado especificamente para o ensino escolar, como os libros de texto e os cadernos de exercicios, queda en principio excluído da excepción, sempre que haxa licenzas facilmente dispoñibles para el.

Canto debería preocuparlle isto? Menos do que suxire o baleiro e máis que nada. A cuestión está **realmente sen resolver**: ningún tribunal superior se pronunciou sobre ela, e a literatura especializada considera que as excepcións existentes encaixan mal nesta situación. Se un titular de dereitos se opuxese, a reclamación sería de carácter civil e, na práctica, trátase dunha cuestión de política do centro e de contratación, non de algo que un docente poida resolver individualmente. O que está claro na práctica é o caso concreto. É a liña que trazan as editoriais educativas, e é a que convén lembrar: **o material dos libros de texto e das editoriais non**

debe introducirse en ningún caso en ferramentas de IA, nin escaneado nin transcrito, nin sequera para xerar unha ficha de traballo.

A xurisprudencia neste ámbito é actualmente incoherente en Europa. En febreiro de 2026, o Tribunal Administrativo de Kassel (Alemaña) resolveu dous casos universitarios no mesmo sentido e de forma contundente: aínda que a universidade non tiña unha prohibición explícita da IA, a liña cruzábase *"xa cun único uso non declarado da IA xenerativa"*. As sentenzas non son firmes. Ese mesmo mes, un tribunal administrativo de París, nun procedemento urxente, impediu que unha universidade sancionase un estudante porque non establecera de antemán ningunha norma sobre o uso da IA. Un tribunal de apelación sueco chegara antes a un resultado semellante: un estudante entregara tres citas inventadas, pero as normas da materia permitían "todas as axudas" nos traballos para facer na casa, polo que non había ningunha norma que incumprir. Nos Países Baixos, en cambio, o tribunal administrativo supremo do país confirmou en xullo de 2025 unha sanción a un estudante de Dereito que presentara catro fontes inexistentes: a fraude quedou probada máis alá de toda dúbida razoable, e non importaba se tiña intención de enganar.

Así, o patrón entre xurisdicións non depende dos países. Depende de **se existía unha norma previamente e se o engano quedou realmente demostrado.**

Para a práctica derívanse **tres** regras.

1. **Os detectores non soportan a carga da proba.** O centro ten que demostrar o engano. Os tribunais aceptaron conclusións baseadas en feitos concretos: fontes que resultan non existir, unha clara diferenza entre o que un alumno escribe e o que é capaz de explicar oralmente, saltos repentinos de nivel dentro do mesmo texto, unha confesión. Despois, o alumno pode dar explicacións. O estilo de escritura por si só é unha base débil: destacados comentaristas xurídicos alemáns dubidan de que poida sustentar unha conclusión. O resultado dun detector é, como moito, un motivo para mirar con máis atención. A taxa de erro recollida no capítulo 1.3 faino inservible como proba.
2. **As normas deben estar claras antes da avaliación, non despois.** Nin unha prohibición xeral nin unha autorización xeral se sosteñen. O que funciona é unha declaración de traballo autónomo cunha cláusula sobre a IA, xunto coa obriga de indicar que se utilizou. Declaración en lugar de prohibición.
3. **As cualificacións seguen sendo humanas.** As persoas teñen dereito a non ser obxecto de decisións con efectos xurídicos tomadas unicamente por unha máquina, e os centros non teñen base xurídica para tomar esas decisións mediante software; unha cualificación é unha delas. A Conferencia Permanente de Ministros de Educación e Cultura de Alemaña (KMK) exprésao aínda con máis forza: a avaliación é unha tarefa que só pode realizar o profesorado. É fundamental que **aprobar formalmente a suxestión dunha IA non conta como decisión humana.** Por iso, a constatación de que as persoas aceptan a miúdo retroalimentación defectuosa da IA é un problema xurídico ademais de pedagóxico.

Voices from the field

> “Cada un experimenta pola súa conta, así que as normas cambian dunha clase para outra.”

O dereito, a ética e a didáctica converxen, polo tanto, na mesma resposta: **avaliar o proceso, non só o produto.**

O verdadeiro enderezo da responsabilidade

Como resposta, Alemaña introduciu contornos escolares de IA proporcionados polo Estado. Trátase de plataformas verificadas con contratos negociados, en lugar de deixar que o profesorado se rexistre en calquera servizo gratuíto. Aínda que resolven problemas que os docentes non poden resolver individualmente, seguen sendo criticadas pola súa gobernanza, pola súa aceptación real entre o profesorado e pola solidez das avaliacións que apoian. Como a implantación varía dun estado federado a outro, levará tempo ver como lle vai ao profesorado con estas plataformas.

O que é distintivo é máis limitado do que pode parecer a primeira vista, e paga a pena formulalo con precisión. Alemaña é o único sistema que atopamos no que un organismo público (o FWU, propiedade dos estados federados) desenvolve e xestiona a propia plataforma, con contratistas técnicos. Francia proporciona software de práctica adaptativa a todo un curso, pero encargouno: unha empresa privada escribiu o software e outra aloxa os datos. Outros países compraron acceso a chatbots comerciais; a maioría dos restantes só ofrece orientacións.

Construílo un mesmo non dá automaticamente máis control. A plataforma alemá funciona cos mesmos modelos de linguaxe comerciais ca as demais, en servidores europeos, como sinalou unha asociación do sector. En cambio, o sistema francés está aloxado en Francia baixo a certificación de seguridade máis alta que expide o Estado francés. Un país construíu a superficie e aluga o motor, mentres que o outro comprou o software e conserva as chaves do edificio. Ningunha das dúas opcións é claramente a máis soberana, algo que convén ter presente antes de empregar ese termo.

Os Países Baixos optaron por un enfoque diferente, e paga a pena coñecelo porque ofrece unha resposta máis honesta á mesma pregunta. En lugar de construír ou comprar, os centros educativos e as universidades neerlandesas uníronse e fixeron que os principais provedores fosen avaliados formalmente. Ao examinar o asistente de IA de Microsoft, atoparon dous problemas que non se puideron resolver: os criterios dun filtro automático de contidos que o provedor non quixo revelar e a conservación durante dezaoito meses de datos de diagnóstico que non se podía xustificar. Negociaron. En marzo de 2026, porén, o provedor negouse a facer cambios. Por iso a avaliación segue en ámbar, e recoméndase aos centros neerlandeses que actúen con cautela e decidan caso por caso segundo o seu propio criterio, en lugar de concederlle unha autorización xeral. Un país eliminou o risco construíndo ao seu redor, mentres que outro o examinou máis de preto e decidiu que aínda non estaba listo. Ambos os enfoques ofrecen solucións ao problema formulado ao comezo deste capítulo.

A comparación aclara tamén outra cousa. A queixa de que o profesorado prefire o chatbot gratuíto ao oficial non se debe a un fallo de implantación en Alemaña. En Estonia, onde o Estado negociou o acceso para o alumnado de secundaria superior, apenas algo máis dun terzo usaba o chatbot oficial cada semana sete meses despois do inicio do programa. Resultou que a maioría xa usaba ferramentas gratuítas antes de que comezase. **En todas partes, o contorno verificado compite co máis cómodo.** Proporcionar a ferramenta oficial é necesario, pero non suficiente.

Con todo, o argumento estrutural mantense: o cumprimento normativo é unha condición facilitadora, non un obstáculo. Lembra o que se dixo no capítulo 1.2? **Os centros con normas claras tiñan máis docentes usando a IA e aforraban máis tempo en conxunto.** As normas non frearon o uso.

Revision #12
Created 2026-10-20 07:19:17 UTC by Flavia
Updated 2026-10-20 15:18:13 UTC by Alexander